

Hoóz István (1928–2023)

Hosszú és tartalmas életének 95. esztendejében, 2023. február 12-én elhunyt Hoóz István professzor, a hazai demográfia egyik legismertebb képviselője, a magyar statisztikustársadalom doyenje. Személyében a Pécsi Tudományegyetem örökös professzorát, egykori rektorhelyettesét, az Állam- és Jogtudományi Kar korábbi oktatóját, jogászgenerációk – ha a vizsgaidőszakban időnként félve is, de – mindig tisztelt statisztikaprofesszorát, a Közgazdaságtudományi Kar alapító tagozatvezetőjét, a több mint 50 éves pécsi közgazdászképzés létrehozásában elvülhetetlen érdemeket szerző iskolateremtőjét, bölcs tanácsaival a fiatal generációkat állhatatosan támogató *professor emeritus*át gyászolja.

Hoóz István 1928-ban született az akkor Csehszlovákiához tartozó Szőgyénben. Kilencéves, általános iskolás volt, amikor a Felvidék egy részét az első bécsi döntés értelmében visszacsatolták az anyaországhoz, így szülei az esztergomi ferences gimnáziumba iratták be. Hat osztály elvégzése után, 1944 őszén félbeszakadt a tanítás, és kezdetét vette a háborús kálvária. A szülőfalu szovjet megszállása, a leventeként Németországban töltött időszak, édesapjának elvesztése, a lakosságcsere, egy szarvasi gimnáziumban, több év csúszással megszerzett érettségi mind-mind azt a tapasztalatot erősítették Hoóz Istvánban, hogy a tehetséges fiataloknak, akárhonnan jönnek, szorgalmasan kell tanulniuk és rengeteget kell dolgozniuk ahhoz, hogy „nyakkendős” állásuk lehessen. 1948-ban felvették a Pázmány Péter Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára, ahol Varga István professzor, valamint Elekes Dezső, a Központi Statisztikai Hivatal egykori elnöke oktatta a statisztika különböző tárgyköreit. Még elsőéves hallgató volt, amikor előbb félállású könyvtárkezelőként, majd demonstrátorként dolgozott a Statisztika Tanszéken, ahová diplomájának megszerzését követően, 1952-ben tanársegédnek nevezték ki. 1952-ben iparstatisztikus oklevelet szerzett, majd

1953-ban – egyetemi oktatói tevékenységét megtartva – állást vállalt a Felsőoktatási Minisztériumban, ahol a Statisztikai csoport vezetőjeként megszervezte és működtette a felsőoktatási intézmények statisztikaiadat-szolgáltatási és tájékoztatási rendszerét. 1959-ben elfogadta a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának ajánlatát, és a Statisztika Tanszék vezetője, a jogászoknak oktató statisztika és demográfia tárgyak előadója lett. Egy év ingázást követően, 1961-ben Pécsre költözött, hogy a várost és a Pécsi Tudományegyetemet azt követően már több mint hat évtizedig ne hagyja el.

Az 1960-as évek Hoóz István számára oktatással, tananyagírással és kutatással teltek. Tudományos érdeklődése a demográfia módszerei, a népmozgalom irányításának lehetőségei és eszközei felé fordult. 1966-ban védte meg kandidátusi disszertációját, amelynek címe *Magyarország két világháború közötti népesedéspolitikája* volt (az értekezést az MTA 1970-ben könyv [1] formájában megjelentette). A kandidátusi cím megszerzését követően, 1966-ban egyetemi docenssé, 1969-ben egyetemi tanárrá nevezték ki a Pécsi Tudományegyetemen. Akadémiai doktori értekezését 1981-ben védte meg. *A népességfejlődés és népesedéspolitika az európai szocialista országokban* című disszertációjában – valószínűsíthetően a személyes érintettség okán is – behatóan elemezte a nemzeti kisebbségek számának és demográfiai struktúrájának változásait hazánkban, illetve a környező országokban. Hoóz professzor munkásságát több mint 200 publikáció, közöttük 24 monográfia, több mint kéttucat statisztikai és/vagy demográfiai témájú tananyag mellett olyan, országos jelentőségű módszertani újítások (ma úgy mondánánk: innovációk) fémjelzik, amelyek eredményeképpen megszületett a gyed intézménye, és teljes mértékben átalakult a nemzetiségek felmérésének a népszámlálások során alkalmazott eljárásrendje.

Sikeres és eredményes oktatói és kutatói tevékenysége mellett életpályájának kiemelkedő eseménye volt, hogy 1970 februárjában megbízták a Marx Károly Közgazdaságtudományi (a mai Corvinus) Egyetem pécsi kihelyezett nappali tagozatának megszervezésével és vezetésével. Az egyetemi szintű közgazdász-képzés első vidéki bázisának létrehozása hatalmas kihívás volt, nemritkán ellenszélben dolgozva sikerült elérni, hogy az ott folyó oktató- és tudományos kutatómunka elismeréseként a tagozat 1975-ben a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karaként önállósuljon. A „PécsiKözgázon” az 1970 és 1975 között, vagyis a kihelyezett tagozat léte idején az intézménybe érkezett kollégákat Alapító Atyáknak nevezik, és soha nem felejtik el megemlíteni, hogy az alapítók között Hoóz István professzor volt a *primus inter pares*, így nem meglepő, hogy a 90. születésnapjára íródott tanulmánykötet [2] is ezt a címet kapta. Az önálló karrá válást követően, 1975 és 1982 között Hoóz István a Pécsi Tudományegyetem rektorhelyettese, majd 1998-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig a Közgazdaságtudományi Kar gazdaságmodszertanért felelős szervezeti egységének (amely a Módszertani/Gazdaságmodszertani/Statistika és Demográfia Intézet/tanszék nevet viselte) vezetője volt. Kimagasló oktatói, kutatói és egyetemvezetői tevékenységét 1998-tól *professor emeritus*, 2005-től „A Pécsi Tudományegyetem örökös professzora” kitüntető címmel ismerték el. Gazdag életútját számos szakmai elismerés fémjelzi, Keleti Károly- és Fényes Elek-emlékéremmel, nívódíjakkal, tudományos kutatói díjakkal, a Magyar Felsőoktatásért Emlékplakettel tüntették ki.

Hoóz professzor élete a nyugdíjazást követően is hihetetlenül eseménydús volt, szinte az utolsó pillanatig munkával telt. Amikor 2012-ben megjelent az *Egy demográfus önvalomása és életútja* című kötete [3], akkor (84 évesen) talán ő maga is úgy gondolta, hogy ezek az emlékiratok lesznek az utolsó, nyomta-

tásban megjelent sorai. Alkotókedve és szellemi frissessége azonban dacolt az idővel, érdeklődése a statisztika- és demográfiaoktatásnak a társadalomtudományi képzések (a jogász- és a közgazdász-képzés) keretében tanított története felé fordult. 2016-ban az e témában publikált monográfiájában [4] olyan kérdésköröket dolgozott fel, mint a reformkor költőinek irodalom, megjelenő statisztikai és demográfiai irodalom, vagy a magyar nyelven folytatott egyetemi jogász-képzésért vívott küzdelmek. Talán ennél is érdekesebb az utolsó könyve [5], amelyben azt a kérdést járta körül, hogy miként létezhetett jogász-képzés Magyarországon az egyetemek nélküli századokban.

Hoóz István minden munkáját áthatotta a precizitás és az igényesség, erre biztatta, sarkallta fiatal kollégáit is. Hitte, vallotta és minden rendelkezésére álló fórumon tanította, hogy a *mundus statistico-intelligibilis* (a statisztika segítségével felfogható, megérthető világ) a valóság nélkülözhetetlen, fontos és bizonyára legérdekesebb része. Bölcs tanácsai és szelíd humorba ágyazott iránymutatásai hiányozni fognak, emlékét megőrizzük!

[1] Hoóz István (1970): *Népesedéspolitikai és népeségfejlődés Magyarországon a két világháború között*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

[2] Kehl Dániel – Rappai Gábor (szerk.) (2018): *Primus inter pares – Tanulmánykötet Hoóz István 90. születésnapja tiszteletére*. PTE KTK, Pécs.

[3] Hoóz István (2012): *Egy demográfus önvalomása és életútja*. Carbocomp Kiadó, Pécs.

[4] Hoóz István (2016): *A demográfia oktatása a jogász- és közgazdász-képzésben*. PTE ÁJK, Pécs.

[5] Hoóz István (2020): *Jogász-képzés Magyarországon a hazai egyetem nélküli évszázadokban*. PTE ÁJK, Pécs.

Rappai Gábor

a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára, a Közgazdaságtan és Ökonometria Intézet igazgatója
E-mail: rappai.gabor@ktk.pte.hu